

10. Bevans, K., Fitzpatrick, L. A., Sanchez, B., & Forrest, C. B. (2021). Physical education resources, class management, and student physical activity levels: A structure-process-outcome approach to evaluating physical education effectiveness. *Journal of School Health*. 80 (12). Pp. 573–580. [in English]
11. Darst, P. W., Pangrazi, R. P., & Stillwell, B. (2019). *Dynamic physical education for secondary school students*. Benjamin Cummings. 560 p. [in English]
12. Kirk, D., MacDonald, D., & O'Sullivan, M. (2022). *The handbook of physical education*. SAGE Publications. 838 p. [in English]
13. McKenzie, T. L., & Lounsbury, M. A. F. (2020). Physical education teacher effectiveness in a public health context. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 85(3). Pp. 287–297. [in English]
14. Metzler, M. W. (2021). *Instructional models for physical education*. Holcomb Hathaway. 460 p. [in English]
15. Siedentop, D., & Tannehill, D. (2023). *Developing teaching skills in physical education*. McGraw-Hill Education. 380 p. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛЕВЧЕНКО Дмитро – аспірант спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.
Наукові інтереси: дидактичні засади науково-дослідницької діяльності майбутніх вчителів фізичної культури.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LEVCHENKO Dmytro – postgraduate student specialty specialty 011 Educational, pedagogical sciences Central Ukrainian State University named after Volodymyr Vynnychenko.

Scientific interests: didactic foundations of research activity of future physical education teachers.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2025 р.

Стаття прийнята до друку 25.05.2025 р.

УДК 37.035:008]37.091.2:351.814:378.6

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-219-441-446

МИХАЙЛИЧЕНКО Ігор –

кандидат педагогічних наук, доцент,
 начальник організаційно-стройового відділу,
 доцент кафедри конструкції повітряних суден,
 авіадвигунів та підтримання льотної придатності
 Української державної льотної академії
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2133-5443>
 e-mail: imichaylichenko@gmail.com

РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВІАЦІЇ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ З КУРСАНТАМИ

У статті порушено актуальну проблему розвитку громадянської культури майбутніх фахівців авіаційної галузі, що в сучасних умовах національної трансформації, зовнішніх загроз та посилення обороноздатності України набуває особливої ваги. Громадянська культура розглядається як системна особистісно-професійна якість курсанта, яка охоплює патріотизм, правосвідомість, етичність, толерантність, готовність до участі в суспільному житті, здатність діяти відповідально у сфері авіаційної безпеки та публічного інтересу. Мета дослідження полягає у визначенні педагогічних засад, напрямів та методів виховної роботи, спрямованої на формування громадянської культури в авіаційних закладах вищої освіти.

Автором обґрунтовано доцільність модернізації виховної діяльності у відповідності до сучасних викликів і завдань професійної підготовки. Висвітлено роль виховання як складника освітнього процесу, що забезпечує гармонійний розвиток курсанта – не лише як майбутнього авіаційного інженера чи пілота, а насамперед як свідомого громадянина. Виокремлено ключові напрями виховної роботи: громадянсько-патріотичне, морально-правове, професійне, фізичне, естетичне та екологічне виховання. Розкрито зміст методів виховного впливу, серед яких особливе значення мають активні та інтерактивні форми: дебати, соціальне проєктування, волонтерство, самоврядування, ситуаційне моделювання, тренінги, рефлексивні практики. Підкреслено важливість створення єдиного виховного простору академії, в якому синергізуються впливи навчання, середовища, ціннісного змісту освіти, індивідуальної роботи з курсантами.

Зроблено висновок, що ефективна виховна система у закладі авіаційної освіти сприяє розвитку громадянської зрілості, формуванню активної життєвої позиції, підвищенню рівня професійної відповідальності та готовності до дій в інтересах суспільства й держави в межах авіаційної сфери.

Ключові слова: громадянська культура, майбутні фахівці авіації, виховна робота, патріотизм, правосвідомість, курсанти.

МЫХАЙЛИЧЕНКО Игорь –

Candidate of Pedagogical Sciences,
 Associate Professor, Head of the Organizational and
 Formation Department, Associate Professor
 of the Department of Aircraft Design,
 Aeroengines and Airworthiness Maintenance

Ukrainian State Flight Academy

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2133-5443>

e-mail: imichaylichenko@gmail.com

DEVELOPMENT OF CIVIC CULTURE OF FUTURE AVIATION PROFESSIONALS IN EDUCATIONAL WORK WITH CADETS

The article addresses the pressing issue of developing civic culture among future specialists in the aviation industry, which has gained particular importance in the context of national transformation, external threats, and the strengthening of Ukraine's defense capabilities. Civic culture is viewed as a systemic personal and professional quality of cadets, encompassing patriotism, legal awareness, ethics, tolerance, readiness for social participation, and the ability to act responsibly in matters of aviation safety and public interest. The purpose of the study is to identify the pedagogical foundations, directions, and methods of educational work aimed at shaping civic culture in aviation institutions of higher education.

The author substantiates the need to modernize educational activities in accordance with current challenges and the objectives of professional training. The role of education is revealed as an integral part of the academic process that ensures the holistic development of a cadet – not only as a future aviation engineer or pilot, but primarily as a conscious and active citizen. The article outlines the key areas of educational work: civic-patriotic, moral and legal, professional, physical, aesthetic, and environmental education. The content of educational methods is examined, with particular emphasis on active and interactive formats such as debates, social project activities, volunteering, student self-governance, situational modeling, training sessions, and reflective practices. The importance of creating a unified educational space within the academy is emphasized, where the influences of instruction, environment, value-laden educational content, and personalized student support converge.

It is concluded that an effective system of educational work in aviation institutions contributes to the development of civic maturity, the formation of an active civic stance, and an increased level of professional responsibility and readiness to act in the interests of society and the state within the field of aviation.

Key words: civic culture, future aviation specialists, educational work, patriotism, legal awareness, cadets.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах трансформаційних процесів, які нині відбуваються в українському суспільстві, зростає потреба у формуванні нового покоління фахівців, здатних не лише професійно реалізуватися у своїй галузі, а й відповідально діяти як активні громадяни держави. Це особливо стосується авіаційної сфери, де фахівці не лише виконують складні технічні функції, а й беруть участь у забезпеченні національної безпеки, державної цінності, міжнародного співробітництва. Громадянська культура, як інтегрований показник соціальної, правової, моральної та політичної зрілості особистості, стає невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців авіації.

Водночас в умовах реалій сучасної вищої освіти спостерігається низка суперечностей. З одного боку, зростають вимоги до особистісної, патріотичної та громадянської зрілості курсантів авіаційних навчальних закладів. З іншого – наявна виховна система часто обмежується формальними заходами, не завжди має цілісний зміст і не забезпечує належного рівня впливу на розвиток громадянської культури майбутніх авіаційних фахівців. Недостатньо розробленими залишаються також методичні засади цілеспрямованої виховної роботи, орієнтованої на цінності громадянського суспільства, правової свідомості, моральної відповідальності.

Актуальною є проблема інтеграції змісту виховання у процес фахової підготовки курсантів, поєднання професійної компетентності з громадянською відповідальністю, здатною діяти відповідно етичних норм, демократичних цінностей та соціальної солідарності. Сучасна виховна діяльність потребує нових підходів, інноваційних

форм і методів, спрямованих на гармонійний розвиток особистості курсантів як повноправних громадян і майбутніх лідерів авіаційної галузі. Тобто проблема полягає в необхідності науково обґрунтувати зміст, форми та методи виховної роботи, здатної ефективно впливати на розвиток громадянської культури курсантів у процесі їх фахової підготовки в авіаційному закладі вищої освіти.

Актуальність дослідження розвитку громадянської культури майбутніх фахівців авіації зумовлена як загальнодержавними, так і професійно-галузевими потребами. Сьогодні Україна перебуває в умовах збройної агресії, що посилює запит на формування в громадян, зокрема майбутніх захисників неба, високого рівня національної ідентичності, патріотизму, відповідальності за долю країни. У такому контексті громадянська культура майбутніх фахівців авіації стає не лише педагогічною, а й національною безпековою категорією.

Крім того, відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання молоді від 27 жовтня 2009 року, заклади вищої освіти зобов'язані системно здійснювати виховну роботу, що сприятиме формуванню громадянської свідомості, національної гідності, почуття належності до українського народу. Проте на практиці не завжди спостерігається належна інтеграція цих вимог у щоденну виховну роботу з курсантами, що знижує ефективність реалізації державної освітньої політики [5].

У контексті авіаційної галузі громадянська культура має особливе значення. Майбутній фахівець авіації повинен не лише досконало володіти фаховими знаннями й навичками, а й демон-

струвати високу правосвідомість, моральну стійкість, готовність до відповідального прийняття рішень в екстремальних умовах. Усе це передбачає наявність розвинених компонентів громадянської культури: ціннісного (орієнтація на добро, справедливість, свободу, державність), когнітивного (знання прав, норм, обов'язків), діяльнісного (участь у громадському житті, волонтерстві, ініціативах) і емоційно-вольового (емпатія, відповідальність, рещучість).

Актуальність проблеми зумовлена також тим, що виховна робота в авіаційних закладах вищої освіти потребує модернізації та науково-методичного забезпечення. Це стосується оновлення програм кураторських годин, впровадження інтерактивних форм (тренінгів, проєктної діяльності, симуляційних ігор), формування виховного середовища як системи. Саме тому розробка теоретичних засад і практичних механізмів розвитку громадянської культури у виховній роботі з курсантами є актуальним науковим і прикладним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті розв'язання проблеми формування громадянської культури майбутніх фахівців авіаційної галузі значну увагу привертають сучасні наукові дослідження, що висвітлюють різні аспекти виховної роботи соціального становлення молоді у закладах вищої освіти. Серед дослідників даної тематики можемо виокремити таких науковців, як: Р. Абдулов, З. Бондаренко, О. Дурманенко, Н. Курлянд, В. Кошельник, І. Красношук, І. Соколова, Т. Ситник та інших. Педагогічні аспекти формування громадянської культури фахівців різних професій знайшли відображення у працях Т. Дем'янюк, М. Євтуха, В. Іванчук, І. Дзюбенко, М. Михайліченка, Л. Канишевської, В. Поплужного, Д. Пріми, Г. Шевченко та інших.

У зарубіжній педагогіці проблемі формування громадянської культури та громадянської зрілості, були присвячені праці А. Адлера, К. Вейнберга, Р. Вудса, К. Джанга, Ч. Паттерсона та ін.

Мета – теоретично обґрунтувати та висвітлити педагогічні засади розвитку громадянської культури майбутніх фахівців авіаційної галузі в процесі виховної роботи з курсантами, а також визначення ефективних форм, методів і напрямів цієї роботи в контексті підготовки соціально відповідального, патріотично налаштованого, правосвідомого та морально зрілого фахівця.

Виклад основного матеріалу дослідження. Громадянська культура як складне соціально-педагогічне явище охоплює систему цінностей, установок, знань, норм і моделей поведінки, що забезпечують активну участь особистості у житті суспільства, дотримання законів, повагу до прав і свобод людини, здатність до соціального діалогу та співпраці. Вона є інтегративною характеристикою, що поєднує моральну, правову, політичну, патріотичну та комунікативну культуру гро-

мадянина. Для майбутніх фахівців авіації, діяльність яких безпосередньо пов'язана з високим ступенем відповідальності, дисципліни та суспільної значущості, громадянська культура виступає основою професійної ідентичності.

У вищих закладах освіти ключову роль у розвитку громадянської культури відіграє виховна робота, яка повинна реалізовуватися як цілісний, системний процес, спрямований на формування ціннісно-світоглядних орієнтацій курсантів, розвиток їх соціальної активності, правосвідомості, патріотизму та готовності до відповідального виконання професійного обов'язку. У цьому контексті важливо забезпечити єдність навчальної, виховної та практичної складових підготовки.

Виховна робота в авіаційному закладі вищої освіти реалізується як цілісний, багато-компонентний процес, що спрямований на всебічний розвиток особистості здобувача освіти та становлення його як патріота, громадянина, фахівця й культурно зрілої людини. Основними напрямками виховної роботи є такі:

Соціальне та професійне становлення. Виховна система забезпечує набуття курсантами соціального досвіду, формування комунікативних навичок, відповідальності, здатності до співпраці й взаємоповаги. Паралельно реалізується професійне виховання через включення курсантів у фахове середовище, залучення до виробничої та проєктної діяльності, наставництва, участі в конференціях і професійних спільнотах.

Духовно-культурна спадкоємність. Важливою складовою є засвоєння духовних надбань українського народу, інтеграція у світову культурну традицію. Через участь у культурно-мистецьких заходах, святах курсанти долучаються до цінностей національної ідентичності, розвивають світоглядну культуру, естетичну чутливість, повагу до культурної спадщини.

Громадянсько-патріотичне виховання. Цей напрям передбачає формування в курсантів високої громадянської свідомості, активної життєвої позиції, почуття відповідальності за долю України. Значну увагу приділено військово-патріотичній тематиці, участі в урочистостях, волонтерських та меморіальних заходах.

Фізичне та моральне вдосконалення. Виховна робота передбачає підтримку здорового способу життя, фізичного розвитку, формування вольових якостей і моральної стійкості. Через спортивно-масову роботу, участь у змаганнях, навчально-польових заняттях забезпечується фізична загартованість і дисципліна.

Розвиток морально-етичної та правової культури. Курсантів залучають до обговорення етичних дилем, питань академічної доброчесності, соціальної відповідальності. Формуються навички правомірної поведінки, поваги до законів, прав і свобод людини. Виховні години, правові тренінги,

зустрічі з представниками органів влади слугують основою для розвитку правової свідомості.

Екологічна та трудова культура. У межах екологічного виховання реалізуються ініціативи щодо охорони довкілля, енергозбереження, участі в екологічних акціях. Трудове виховання передбачає формування працелюбності, відповідального ставлення до обов'язків.

Виховна система академії реалізується через єдність традиційних та інноваційних підходів, охоплюючи широке коло напрямів особистісного розвитку курсантів. Її мета – підготувати не лише висококваліфікованого фахівця, а й гармонійну, соціально активну, духовно й морально зрілу особистість, здатну гідно представляти авіаційну галузь України на національному та міжнародному рівнях [6].

І. Краснощок у своїй роботі виховну роботу розглядає як організовану, цілеспрямовану взаємодію педагогів та здобувачів освіти, спрямовану на забезпечення особистісного й професійного становлення майбутніх фахівців з урахуванням їхніх соціальних і психологічних особливостей. Результативність такої діяльності значною мірою зумовлюється характером освітнього середовища, у якому майбутній фахівець набуває соціального досвіду, усвідомлює власні інтереси, здібності й потреби, а також, реалізує свій особистісний потенціал [4].

Система виховної роботи у закладі вищої освіти постає як цілісний соціально-педагогічний простір, у якому органічно поєднуються освітні, культурні, ціннісні та міжособистісні взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу – педагогами, кураторами, здобувачами освіти, адміністрацією. Вона функціонує як форма життєдіяльності академічної спільноти, заснована на визначеній структурі взаємин, прав та обов'язків, спрямованій на формування гармонійної, морально зрілої, соціально активної та професійно підготовленої особистості.

У центрі такої системи перебуває особистість студента, його свідомість, поведінка, емоційно-чуттєва сфера, ціннісні орієнтації, які є не лише об'єктами виховного впливу, а й активними компонентами самого процесу виховання. Змістовна складова виховної діяльності повинна враховувати не лише соціальні потреби, державні запити й професійні стандарти, але й індивідуальні можливості, потреби, здібності й інтереси кожного здобувача освіти.

Структура системи виховної роботи передбачає взаємопов'язану єдність мети, змісту, форм, методів, засобів і результатів виховного впливу. Вона не є статичною, а трансформується відповідно до викликів часу, змін у молодіжному середовищі, нових соціокультурних реалій та пріоритетів державної освітньої політики. Виховна робота у вищих закладах освіти має бути інтегрована в усі компоненти освітнього процесу

як аудиторного, так і позааудиторного, з метою забезпечення безперервного особистісного й громадянського зростання студентської молоді. Ефективна система виховної роботи у вищому навчальному закладі – це не лише організована діяльність педагогів, а передусім динамічне середовище ціннісного зростання, в якому формуються лідери, громадяни та професіонали, здатні діяти в умовах демократичного суспільства, складного світу та змінної реальності [4].

В авіаційному закладі вищої освіти виховна робота набуває особливого значення через специфіку фаху, який вимагає від майбутнього авіатора не лише високої технічної компетентності, а й стійкої громадянської позиції, дисциплінованості, відповідальності перед суспільством. У цьому контексті громадянська культура трактується як інтегративна якість особистості, що поєднує усвідомлення прав і обов'язків, національну ідентичність, толерантність, здатність до соціальної участі та відповідального прийняття рішень. Формування цих якостей є прямим результатом змістовної та організованої виховної роботи. Педагогічна практика доводить, що виховна діяльність сприяє розвитку громадянської культури лише за умови її системності, цілеспрямованості та відповідності індивідуальним і суспільним потребам. Саме у процесі виховної роботи курсант засвоює культурно-правові норми, моральні принципи, демократичні принципи та основи етичної поведінки. Через участь у студентському самоврядуванні, волонтерських акціях, проєктній діяльності, патріотичних ініціативах, тематичних виховних годинах формується здатність до громадянської самореалізації. Значущим є і той факт, що виховна робота в авіаційних закладах освіти нерозривно пов'язана з військово-патріотичним вихованням. Курсанти не лише беруть участь у національних пам'ятних заходах, а й засвоюють моделі поведінки, що передбачають готовність до захисту Батьківщини, збереження її суверенітету, дотримання Конституції та законів України. Це створює ґрунт для становлення правової і політичної культури, що є невіддільною частиною громадянської культури особистості.

Громадянська культура в освітньому середовищі формується також через діалог і взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу. Педагогічний колектив академії виступає носієм ціннісних орієнтирів, а курсанти – як співтворці виховного простору. Такий партнерський підхід сприяє емоційно-моральному зростанню курсантів, посиленню внутрішньої мотивації до активної громадянської поведінки, що відповідає принципам гуманістичної педагогіки.

У контексті виховної роботи громадянська культура майбутніх фахівців авіації розглядається як інтегральна особистісно-професійна характеристика, що відображає внутрішню мотивацію,

систему ціннісних орієнтирів, громадянську свідомість, морально-етичні якості та переконання, важливі для відповідальної поведінки у професійному середовищі. Йдеться про поєднання етичності, готовності до взаємодії, дотримання норм культури спілкування і професійної поведінки в умовах авіаційної діяльності, яка потребує високого рівня патріотизму, правової та соціальної відповідальності. Саме ці риси виступають основою для забезпечення належної громадянської позиції в складних і відповідальних умовах повітряного простору [2]. Формування громадянської культури в курсантів авіаційних закладів вищої освіти вимагає не лише чіткого ціннісного спрямування змісту виховної роботи, а й використання відповідних методів, здатних забезпечити особистісне залучення здобувача освіти до процесу громадянського становлення. Методи виховної роботи поділяються на кілька функціональних груп відповідно до змісту та механізмів впливу:

1) Методи формування свідомості. Ці методи спрямовані на засвоєння курсантами системи знань, ідеалів, цінностей та переконань, необхідних для активного й відповідального громадянства: лекції та міні-лекції з елементами діалогу (наприклад, теми про права людини, демократичні цінності, професійна етика); бесіди, тематичні обговорення, зокрема під час кураторських годин; інформаційні години; медіааналіз соціально-політичних подій (робота з фільмами, новинами, документальними стрічками); інтелектуальні ігри, дискусії, що стимулюють критичне мислення.

2) Методи організації діяльності й соціального досвіду. Ці методи передбачають безпосереднє включення курсантів у діяльність, яка моделює або відтворює громадянське життя, наприклад: участь у волонтерських акціях, благодійних заходах; залучення до студентського самоврядування; соціально значущі проекти (наприклад, акції національної пам'яті, ініціативи екологічного спрямування); тренінги з розвитку лідерських і комунікативних навичок.

3) Методи стимулювання і мотивації до громадянської участі. Ці методи спрямовані на формування у курсантів внутрішніх мотивів та емоційно-ціннісного ставлення до громадянських ідеалів: моральне заохочення, соціальні рефлексії, інтерв'ювання, конкурси громадянських ініціатив, виховні ситуації морального вибору тощо.

4) Методи виховання і рефлексії. Ця група методів допомагає курсантам усвідомлювати власний громадянський потенціал, планувати особистісне вдосконалення. Рефлексивні методи дозволяють курсантам глибше усвідомити свій зв'язок із соціумом, формувати позицію як майбутніх представників стратегічної професії [3].

Ефективне формування громадянської культури майбутніх фахівців авіації можливе лише за умови органічної єдності освітнього процесу,

виховної діяльності, індивідуального розвитку та життєвого середовища курсантів. Йдеться не лише про паралельне функціонування зазначених компонентів, а й про їх цілісну інтеграцію в єдину педагогічну систему, яка формує в особистості здобувача усвідомлення власної професійної підготовки. Важливо, щоб курсанти не лише формально долучалися до виховної роботи, а й сприймали навчання, позааудиторну активність, взаємодію в колективі як частину особистісного й громадянського становлення, необхідного для реалізації майбутніх фахових функцій. У даному контексті виховна діяльність набуває характеру не окремої організаційної сфери, а невіддільної складової професійного соціалізування, що вимагає глибокого осмислення власного статусу як майбутнього фахівця авіації та громадянина держави. Такий підхід сприяє формуванню внутрішньої мотивації, відповідальності, дисципліни, здатності до самоорганізації, що є визначальними як для професійної ефективності, так і для громадянської зрілості [7].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. У результаті проведеного дослідження встановлено, що розвиток громадянської культури майбутніх фахівців авіаційної галузі є складним, багатокомпонентним процесом, який передбачає цілеспрямоване педагогічне впливання на свідомість, поведінку, ціннісні орієнтири та соціальну активність курсантів. Виховна робота в авіаційному закладі вищої освіти виступає не лише як функціональний компонент освітнього процесу, а як стратегічний інструмент формування особистості патріота, громадянина і професіонала, готового до відповідального виконання службових обов'язків в умовах авіаційної діяльності. У статті окреслено ефективні методи виховного впливу, які сприяють громадянському зростанню курсантів, зокрема: тематичні обговорення, правові тренінги, участь у громадських проектах, студентському самоврядуванні, морально-етичне моделювання ситуацій, соціальне волонтерство, а також рефлексивні практики. Акцентовано, що важливою умовою розвитку громадянської культури є сприйняття курсантами всіх форм виховної діяльності не як формальних заходів, а як цілісного елементу їхнього професійного і особистісного становлення.

Таким чином, ефективна організація виховної роботи в авіаційних вищих навчальних закладах дозволяє створити сприятливе середовище для розвитку громадянської культури курсантів, формування у них стійкої громадянської позиції, готовності до соціальної участі, відповідальності перед суспільством і державою, що є необхідною умовою підготовки конкурентоспроможного та морально зрілого фахівця авіаційної галузі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ. 1997. С. 336.
2. Дворська А. О. Методологічні підходи до формування громадянської культури майбутніх фахівців авіаційної галузі. Наука і техніка сьогодні. Наукові перспективи. 2024. № 4 (32). С. 588.
3. Золотухіна С.Т., Башкір О.І. Наукові підходи в педагогічних дослідженнях: методичні рекомендації. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди. 2016. 33 с.
4. Краснощок І. Особливості системи виховної роботи у вищому навчальному закладі. Наукові записки КДПУ. Серія : Педагогічні науки. Кіровоград. 2011. № 93. С. 83-88.
5. Концепція національно-патріотичного виховання молоді. Наказ № 3754/981/538/49 27 жовтня 2009 року. URL : <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/konceptciya-nacjonalno-patriotichnogo-vihovannya-molodi-1>
6. Положення про організацію та проведення виховної роботи в Українській державній льотній академії. Протокол від 28.11. 2019 р. № 10. URL : https://sfa.org.ua/images/docs/polozh_pro_vihovnu_robotu.pdf
7. Плачинда Т. С. Професійна підготовка майбутніх авіаційних фахівців: зарубіжний і вітчизняний досвід та шляхи підвищення якості : монографія. Кіровоград : Полімед-Сервіс, 2014. 533 с.
8. Роговець О. В. Громадянська культура як атрибут громадянського суспільства: ретроспективний аналіз. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2008. № 1 (12). С. 157. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/3696/>

REFERENCES

1. Goncharenko, S. U. (1997). Ukraïns'kij pedagogichnij slovník [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kïiv. S. 366. [in Ukrainian]
2. Dvors'ka, A. O. (2024). Metodologichni pidhodi do formuvannja gromadjans'koï kul'turi majbutnih fahivciv aviacijnoï galuzi [Methodological approaches to the formation of civic culture of future aviation industry specialists]. Nauka i tehnika s'ogodni Science and technology today. 4 (32). 588 s. [in Ukrainian]
3. Zolotuhina, S.T., Bashkir, O.I. (2016). Naukovi pidhodi v pedagogichnih doslidzhenнях [Scientific approaches in pedagogical research]. Harkiv: HNPU imeni G.S. Skovorodi. 33 s. [in Ukrainian]
4. Krasnoshchok, I. (2011). Osoblyvosti systemy vykhovnoi roboty u vyshchomu navchalnomu zakladi [Features of the educational work system in a higher educational institution]. Naukovi zapysky Kirovohradskogo derzhavnogo pedahohichnoho universytetu im. V.

Vynnychenka. Seriya: Pedahohichni nauky. (93). S. 83–88 [in Ukrainian]

5. Kontseptsia natsionalno-patriotichnoho vykhovannia molodi [Concept of national-patriotic education of youth]. Nakaz № 3754/981/538/49. Retrieved June 15 2025. URL: <https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/konceptciya-nacjonalno-patriotichnogo-vihovannya-molodi-1> [in Ukrainian]
6. Polozhennia pro orhanizatsiiu ta provedennia vykhovnoi roboty v Ukrainiskii derzhavnii lotnii akademii [Regulations on the organization and implementation of educational work at the Ukrainian State Aviation Academy]. Minutes № 10. Retrieved June 15. 2025. URL: https://sfa.org.ua/images/docs/polozh_pro_vihovnu_robotu.pdf [in Ukrainian]
7. Plachynda, T. S. (2014). Profesiina pidhotovka maibutnikh aviatsiinykh fakhivtsiv: zarubizhnyi i vitchyzniani dosvid ta shliakhy pidvyshchennia yakosti [Professional training of future aviation specialists: foreign and domestic experience and ways to improve quality]. Kirovohrad: Polimed-Servis. 533 s. [in Ukrainian]
8. Rogovec', O.V. (2008). Gromadjans'ka kul'tura jak atribut gromadjans'kogo suspil'stva: retrospektivnij analiz. Teoretiko-metodichni problemi vihovannja ditej ta uchniv'skoï molodi [Civic culture as an attribute of civil society: a retrospective analysis. Theoretical and methodological problems of raising children and school youth]. S. 157. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/3696/> [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МИХАЙЛІЧЕНКО Ігор – кандидат педагогічних наук, доцент, начальник організаційно-стройового відділу, доцент кафедри конструкції повітряних суден, авіадвигунів та підтримання льотної придатності Української державної льотної академії.

Наукові інтереси: дослідження процесів формування професійного світогляду, професійної та громадянської культури майбутніх фахівців авіації.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MYKHAILICHENKO Igor – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Organizational and Formation Department, Associate Professor of the Department of Aircraft Design Aeroengines and Airworthiness Maintenance of Ukrainian State Flight Academy.

Scientific interests: the study of the processes of forming professional worldview, professional and civic culture of future aviation specialists.

*Стаття надійшла до редакції 19.05.2025 р.
Стаття прийнята до друку 25.05.2025 р.*

УДК 37.01

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-219-446-450

ОСТРОВСЬКА Маріанна –

доктор педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8810-3810>
e-mail: marianna.29.1984@gmail.com